

“1η Νοεμβρίου. Η πρώτη Ελληνική Αντεπίθεση κατά των Ιταλών”

Ευάγγελος Μαυρογόνatos

Γεμάτη με κορφές που φτάνουν στα σύννεφα, γεμάτη με δάση πυκνά, πρόμαχος της Ελλάδας από τον καιρό των Πρώτο –Ελλήνων, η οροσειρά της Πίνδου απλώνεται από τον Σμόλικα μέχρι τον Γράμμο.

Βαθιές χαράδρες, φαράγγια απάτητα, γκρεμοί, αυλακώνουν το τραχύ της δέρμα. Ανάμεσα σε αυτά κυλούν ορμητικά ο Σαραντάπορος και παρακάτω ο Αώος, σύνορο φυσικό με την γη της Ηλείου.

Η δύσβατη αυτή γη, αποτελεί τον λιγότερο ιδανικό τόπο για επιχειρήσεις ιππικού.

νικό έδαφος.

Η «Τζούλια» ήταν μια πραγματικά επίλεκτη μονάδα. Οι άνδρες της ήταν εκπαιδευμένοι στον ορεινό αγώνα και διέθεταν και τα ανάλογα μέσα. Συγκροτημένη από 2 Συντάγματα

Και όμως στα άγρια κορφοβούνια της Πίνδου έμελλε το Ελληνικό Ιππικό να γράψει τις πιο ένδοξες σελίδες του.

Στις 04.00 τα ξημερώματα της 28ης Οκτωβρίου μια επίλεκτη ιταλική μεραρχία, η 3η Μεραρχία Αλπινιστών (ΜΑ), η «Τζούλια», που έλαβε το όνομα της από τις Ιουλιανές Άλπεις, εισέβαλε στο ελλη-

Εικόνα 1 Θυρεός Αλπινιστών Τζούλια

Αλπινιστών (ΣΑ), το 8ο και το 9ο, ενισχυμένη με ένα σύνταγμα ορειβατικού πυροβολικού, με 24 πυροβόλα και με μια ίλη ιπικού, οι 11.000 σχεδόν άνδρες της, από τον διοικητή της Υποστράτηγο Τζιρότι, μέχρι του τελευταίου μάγαιρα, θα διακατέχονταν σίγουρα από ένα αίσθημα υπεροχής, αναλογιζόμενοι τους αντιπάλους που είχαν να αντιμετωπίσουν.

Εικόνα 2 Σχης Δαβάκης Κωνσταντίνος

Το απέναντί τους ελληνικό Απόσπασμα Πίνδου, με επικεφαλής τον Συνταγματάρχη Δαβάκη, διέθετε επί μετώπου 35 χλμ. σε ευθεία γραμμή, μόλις 2 τάγματα πεζικού, μια πυροβολαρχία με 4 πυροβόλα και 48 ιπείς.

Συνολικά 2.000 άνδρες. Οι Ιταλοί, βέβαιοι για την επιτυχία τους, σκόπευαν, μετά τη γρήγορη συντριβή του Αποσπάσματος

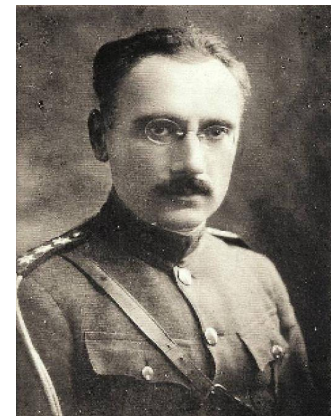
Πίνδου, να κινηθούν νοτιοδυτικά και να πλαγιοκοπήσουν την VIII Μεραρχία Πεζικού (ΜΠ) που προμαχούσε της Ηπείρου. Αν το σχέδιο τους επιτύγχανε, ο πόλεμος θα έληγε τις πρώτες μέρες του Νοεμβρίου του 1940.

Έχουν γραφτεί πολλά για τον αγώνα του Δαβάκη και των ανδρών του. Πολέμησαν σκληρά, ολομόναχοι, επί 48 ώρες τους Ιταλούς επίλεκτους, προσπαθώντας μάταια να τους κρατήσουν.

Οι Ιταλοί όμως, υπερέχοντας 5 : 1 σε άνδρες και 6 : 1 σε πυροβολικό, κατόρθωσαν να θραύσουν την ελληνική αντίσταση, αλλά όχι και να θραύσουν το ελληνικό μέτωπο, το οποίο συνέχισε να υφίσταται, αν και χλιομπαλωμένο.

Ωστόσο δημιουργήθηκε μια εξαιρετικά επικίνδυνη για το ελληνικό μέτωπο εισέχουσα, ένας ευρύς θύλακας. Νότια η VIII ΜΠ κατόρθωσε να καλύψει το εκτεθειμένο δεξιό πλευρό της, με το Απόσπασμα του ήρωα Αντισυνταγματάρχη Μαρδοχαίου Φριζή, κρατώντας γερά την νότια όχθη του Αώου.

Με τον τρόπο αυτό εξουδετερώθηκε σε πρώτη φάση το ιταλικό σχέδιο. Οι Ιταλοί όμως δεν απογοητεύτηκαν. Συνέχισαν την προς τα εμπρός κίνησή τους με σκοπό να κόψουν στα δύο, εγκάρσια, το ελληνικό μέτωπο, να φτάσουν στο Μέτσοβο, παρακάμπτοντας την πλαγιοφυλακή της VIII ΜΠ.

Εικόνα 3 Ανχης Μαρδοχαίος Φριζής

Εικόνα 4 Υπτγος Βραχνός Β.

Όπως ήταν φυσικό η ελληνική διοίκηση, θορυβημένη από την ιταλική επιτυχία, απέστειλε, με τον ταχύτερο δυνατό ρυθμό, ενισχύσεις στον απειλούμενο τομέα. Καταρχήν, στις 30 Οκτωβρίου, έφτασε στην περιοχή και ανέλαβε τη διοίκηση ο διοικητής της I ΜΠ, ο Υποστράτηγος Βραχνός Βασίλειος.

Ο Βραχνός δεν ήταν ένας τυχαίος αξιωματικός. Ανήκε στην ειδική αυτή κατηγορία των υπέροχα «τρελών» που γεννά τού-

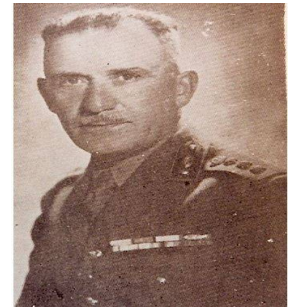
τος ο τόπος. Γενναίος και εξαιρετικά ψύχραιμος, σχεδίασε άμεσα τα αναγκαία μέτρα για να κλείσει την πληγή που άνοιξε η «Τζούλια».

Ωστόσο ο Βραχνός δεν είχε στρατεύματα. Η μεραρχία του δεν είχε επιστρατευθεί. Έτσι αναγκάστηκε να ρίξει στον αγώνα ότι είχε στη διάθεση του, όχι όμως για να αμυνθεί, αλλά για να επιτεθεί.

Εικόνα 6 Υπτιγος Στενωτάς Γεώργιος

Την ίδια ώρα το Β' Σώμα Στρατού, διέταξε την Μεραρχία Ιππικού (ΜΙ), υπό τον Υποστράτηγο Γεώργιο Στανωτά και την Ταξιαρχία Ιππικού (ΤΙ), υπό τον Συνταγματάρχη Σωκράτη Δημάρατο, να σπεύσουν προς την Πίνδο.

Εικόνα 5 Σχης Δημαράτος Σ.

Μια μικρή υπομονάδα ιππικού ωστόσο, βρισκόταν ήδη σε δράση. Ήταν η 1η Ίλη της Β' Ομάδας Αναγνώρισης, υπό τον Ήλαρχο Γεωργιάδη.

Η ίλη ήταν πλήρης και καλά οπλισμένη. Διέθετε 4 ουλαμούς, με 48 άνδρες ο καθένας, 12 οπλοπολυβόλα, 2 πολυβόλα και 2 όλμους των 81 χλστ. Συνολικά διέθετε λίγο λιγότερους από 300 άνδρες.

Την ίδια ώρα η Μεραρχία και η Ταξιαρχία Ιππικού είχαν ήδη αρχίσει την κίνησή τους προς την Πίνδο, παρά το γεγονός ότι δεν είχαν ακόμα επιστρατευτεί όλες τους οι μονάδες.

Η ΤΙ διέθετε στις 31 Οκτωβρίου το 1ο Σύνταγμα Ιππικού (ΣΙ), μια μηχανοκίνητη ίλη, μια πυροβολαρχία των 75 χλστ., την Β' Ομάδα Αναγνώρισης και ένα τάγμα του 7ου Συντάγματος Πεζικού (ΣΠ).

Η δε ΜΙ, διέθετε, θεωρητικά, το 3ο ΣΙ, το Μηχανοκίνητο Σύνταγμα Ιππικού (μείον ίλη), μια μοίρα πυροβολικού (μείον πυροβολαρχία), μια ίλη μηχανικού, μια ίλη διαβιβάσεων και 2 τάγματα πεζικού του 4ου ΣΠ. Η έφιππη μοίρα πολυβόλων της ΜΙ επιστρατεύονταν στην Λάρισα.

Έτσι την 31η Οκτωβρίου, ουσιαστικά στην Πίνδο είχαν φτάσει οι διοικήσεις των δύο σχηματισμών του ιππικού, η μεν της ΜΙ στο Μέτσοβο, η δε ΤΙ στο Δούτσικο Γρεβενών.

Εικόνα 7 Ανχης Μυσίρης Δ.

Τα ξημερώματα της 1η Νοεμβρίου ο Βραχνός, έχοντας πραγματοποιήσει ήδη την προηγούμενη αναγνώριση της περιοχής, διέταξε όσα τμήματα είχε στη διάθεσή του να επιτεθούν. Οι μικρές ελληνικές δυνάμεις είχαν χωριστεί σε τρία τακτικά συγκροτήματα.

Το βόρειο διέθετε 2 Λόχους πεζικού, υπό τον Αντισυνταγματάρχη Μισύρη Δημήτριο, την 1η Ίλη, υπό τον Γεωργιάδη, και

2 πυροβόλα.

Το συγκρότημα αυτό όφειλε να επιτεθεί στην περιοχή της Κάτω Αρένας, με αντικειμενικό σκοπό το χωριό Λυκοράχη. Το κεντρικό συγκρότημα, υπό τον συνταγματάρχη Δαβάκη – 2 λόχοι πεζικού, 4 πολυβόλα, 2 πυροβόλα – θα επιτίθονταν προς το χωριό Φούρκα, με αντικειμενικό σκοπό την κατάληψη του υψώματος Προφήτης Ηλίας.

Το νότιο, τέλος, Συγκρότημα – 2 Λόχοι πεζικού, 8 πολυβόλα, 4 πυροβόλα, ουλαμός ιππικού – υπό τον Ταγματάρχη Καραβία, θα επιτίθονταν βόρεια της Φούρκας, με σκοπό να υποβοηθήσει την ενέργεια του κεντρικού συγκροτήματος.

Συνολικά, σε όλο το μήκος του μετώπου ο Βραχνός θα επιτίθονταν κατά της «Τζούλια» με 6 λόχους πεζικού και 12 πυροβόλα.

Οι Ιταλοί πίεζαν με το 8ο Σύνταγμα Αλπινιστών τα ελληνικά τμήματα στη διάβαση Ρωμιού, με σκοπό να καταλάβουν τη Σαμαρίνα και κατόπιν το Μέτσοβο.

Ο Βραχνός λοιπόν, μη διαθέτων τις απαραίτητες δυνάμεις να σταματήσει τους Ιταλούς στον Ρωμιό, αποφάσισε να επιτεθεί στις πλαγιοφυλακές τους. Αν τις διασπούσε ολόκληρο το 8ο Σύνταγμα Αλπινιστών θα κινδύνευε να περικυκλωθεί.

Πολύ νωρίς το πρωί τα τμήματα κίνησαν. Στο βόρειο συγκρότημα ως εμπροσθοφυλακή τέθηκε η ίλη του ιππικού. Το ιππικό, παρά τις εδαφικές δυσχέρειες κινήθηκε ταχύτατα.

Γύρω στις 07.30 οι ανιχνευτές ανέφεραν στον Ήλαρχο Γεωργιάδη ότι εντόπισαν εχθρικό τμήμα, 300 περίπου ανδρών, με τα μεταγωγικά τους, να κινούνται ανατολικά της Λυκοράχης.

Αμέσως ο Γεωργιάδης ανέπτυξε την ίλη. Οι Έλληνες ιππείς, χωρίς να γίνουν αντιληπτοί, σχεδόν κύκλωσαν το ιταλικό τμήμα. Με τον ουλαμό των όλμων από τη μια και

των πολυβόλων από την άλλη, οι ουλαμοί των ιππέων όρμησαν επί των Ιταλών. Την ίδια στιγμή τα 2 ελληνικά πολυβόλα και οι 2 όλμοι άνοιξαν πυρ.

Οι Ιταλοί δεχόμενοι πυρά από τρεις κατευθύνσεις αιφνιδιάστηκαν τελείως. Αδυνατώντας να αντιμετωπίσουν την ελληνική πίεση, υποχώρησαν στο χωριό Λυκοράχη.

Εκεί βρισκόταν και άλλο ιταλικό τμήμα. Όλοι μαζί οι Ιταλοί οχυρώθηκαν στα σπίτια του χωριού και άρχισαν καταγιστικά πυρά. Οι ιππείς απάντησαν στα πυρά και η μάχη φούντωσε στο χωριό. Οι ιππείς, αν και οι Ιταλοί ήταν διπλάσιοι, συνέχισαν μόνοι τον αγώνα εναντίον τους. Πολέμησαν έτσι πάνω από 3 ώρες. Στο μεταξύ έφτασε, γύρω στις 11.00 στο χωριό και η Διλοχία του Μισύρη και επιτέθηκε με τη σειρά της.

Οι Ιταλοί αντιστάθηκαν γενναία και παραδόθηκαν μόλις στις 17.00 το απόγευμα. Η νίκη όμως, η πρώτη των Ελλήνων στην Πίνδο, ήταν πλέον γεγονός, παρά τον ηρωισμό των Ιταλών. Μόνο οι Ιταλοί αιχμάλωτοι έφτασαν του 210. Οι νεκροί ήταν επίσης πολλοί. Αιχμαλωτίστηκαν και 120 μουλάρια, φορτωμένα με εφόδια, δώρο πολύτιμο για τα ελληνικά τμήματα.

Η μάχη στοίχισε στην ίλη έναν νεκρό και έναν τραυματία. Το δε πεζικό είχε 30 νεκρούς και τραυματίες.

Ανάμεσα στους τελευταίους ήταν και Αντισυνταγματάρχης Μισύρης, ο οποίος παρέμεινε, τραυματισμένος, επί 6 ώρες στο πεδίο της μάχης, εμπυχώνοντας τους άνδρες του και μόνο μετά την παράδοση των Ιταλών δέχτηκε να μεταφερθεί πίσω για να περιποιηθούν τα τραύματά του.

Νοτιότερα το συγκρότημα Δαβάκη επέτυχε επίσης να καταλάβει μέρος των εχθρικών θέσεων, χάρις στον ηρωισμό του 2ου Λόχου του 2/51 ΣΠ.

Ο Διοικητής του, Ανθυπολοχαγός Σπυρόπουλος, οδήγησε προσωπικά τους άνδρες του και με τη λόγχη και τις χειροβομβίδες ανέτρεψαν τους επίλεκτους Ιταλούς.

Ο ίδιος ο Σπυρόπουλος εξουδετέρωσε μόνος τα ιταλικά πολυβόλα που είχαν καθηλώσει τους άνδρες του. Ο μεγάλος ήρωας της ημέρας όμως ήταν ο έφεδρος ανθυπασπιστής Κουμπουρλής. Και αυτός τέθηκε επικεφαλής της διμοιρίας του, εξουδετέρωσε τα εχθρικά πολυβολεία με χειροβομβίδες, αλλά τραυματίστηκε.

Παρόλα αυτά αρνήθηκε να εγκαταλείψει τους άνδρες του και συνέχισε μέχρι που τραυματίστηκε για δεύτερη φορά. Και πάλι όμως δεν εγκατέλειψε, αν και δεν μπορούσε πλέον να κινηθεί. Παρέμεινε στη θέση και με φωνές και ιαχές παρότρυνε τους άνδρες του να συνεχίσουν την επίθεση.

Το μεγαλύτερο όμως δράμα εκτυλίχθηκε λίγο νοτιότερα, στο ύψωμα της Τσούκας.

Το ύψωμα το κρατούσαν οι Ιταλοί με ισχυρές δυνάμεις.

Εναντίον του κίνησε ο 2ος Λόχος του 1/4

Τάγματος Πεζικού, με επικεφαλής έναν υπολοχαγό, από τη σκλαβωμένη τότε Χάλκη των Δωδεκανήσων, τον Αλέξανδρο Διάκο.

Εικόνα 8 Υπίλγος Διάκος Αλέξανδρος

Ο Λόχος, με τον Υπολοχαγό Διάκο Αλέξανδρο, κυριολεκτικά επικεφαλής, όρμησε καταπάνω των Ιταλών. Η ιαχή «Αέρα» ακούστηκε στα παγωμένα βουνά.

Οι Ιταλοί όμως αντέταξαν λυσσαλέα αντίσταση. Ωστόσο η ελληνική λόγχη έκανε θαύματα και η Τσούκα καταλήφθηκε.

Εικόνα 9 εφ, Ανθλγος Ντάσκας Ελ.

Ο εχθρός όμως δεν παραιτείται. Αντεπιτίθεται και πετά τους Έλληνες πίσω.

Τότε ο Διάκος αντεπιτίθεται με τη σειρά του, αλλά αποκρούεται. Επαναλαμβάνει την προσπάθεια, αλλά ένα ιταλικό πολυβόλο των θερίζει. Δίπλα του πέφτει και ο έφεδρος Ανθυπολοχαγός Ντάσκας Ελευθέριος¹ και 4 στρατιώτες.²

¹ Στις 13 Δεκεμβρίου του 1940 ο ίδιος ο Ελύτης πήγε στο μέτωπο, αν και ήταν σε θέση στο στρατηγείο. Πολέμησε μέχρι τις 26 Φεβρουαρίου 1941, όταν μεταφέρθηκε στο νοσοκομείο Ιωαννίνων με τύφο. Από εκεί άρχισε να γράφει το ποίημα, «Ασμα ηρωϊκό και πένθιμο στον έφεδρο ανθυπολοχαγό της Αλβανίας» το οποίο ολοκλήρωσε το 1943 και την επομένη χρονιά δημοσιεύθηκε στα ΝΕ-Α ΓΡΑΜΜΑΤΑ. Αφιερωμένο στους πεσόντες εφένδρους μεταξύ των οποίων και ο φίλος του ποιητής Γιώργος Σαραντάρης.

Πρώτος έφεδρος ανθυπολοχαγός που σκοτώθηκε στις 3 Νοεμβρίου 1940 ο Λευτέρης Ντάσκας, δικηγόρος και πρωταθλητής Ελλάδας σε 4 αγωνίσματα στους αγώνες στο Καλλιμάρμαρο Παναθηναϊκό Στάδιο. Μπορούσε εύκολα να πάει σε επιτελείο, αλλά με τους συναθλητές του έτρεξαν ποιός θα φτάσει πρώτος στο Μέτωπο.

² Ο πρώτος νεκρός στρατιώτης του έπους του 1940.

Αποδελτιώνοντας την έκδοση της ιστορίας Στρατού με τίτλο «Αγώνες και Νεκροί του Ελληνικού Στρατού κατά τον Δεύτερο Παγκόσμιο Πόλεμο 1940-45» και σύμφωνα με μαρτυρίες συμπολεμιστών και συγχωριανών, ο πρώτος νεκρός του έπους του 1940 που είναι στρατιώτης, είναι ο Βασίλειος Τσιαβαλιάρης του Ιωάννη, σκοπευτής πολυβόλου. Το τέταρτο από τα πέντε παιδιά της οικογένειας γεννήθηκε το 1912 στην Πιαλεία Τρικάλων, ένα χωριό που βρίσκεται στα ριζά του Κόζιακα.

Ήταν οι πρώτοι νεκροί Έλληνες αξιωματικοί του Ελληνικού Στρατού που σκοτώθηκαν στην Αλβανία.

Εικόνα 10 Ανθσγος Γιάνναρης Ε.υάγγελος

Την θλιβερή, μα και τόσο ένδοξη «πρωτιά», είχε προλάβει να τους την κλέψει η Πολεμική Αεροπορία, μια μέρα πριν, με τον Ανθυποσημηναγό Ευάγγελο Γιάνναρη.

Η αντεπίθεση του Βραχνού μόνο στο βόρειο σκέλος της είχε επιτύχει πλήρως. Παρόλα αυτά σηματοδότησε την μεγάλη αλλαγή.

Όπως έγραφε ο αείμνηστος Τερζάκης, «Ο βράχος είχε σταματήσει να κυλά. Τώρα έπρεπε να τον γυρίσουν πίσω»!

«Γι' αυτούς η νύχτα ήταν μια μέρα πιο πικρή
Λιώναν το σίδηρο, μασούσανε τη γης
Ο Θεός τους μύριζε μπαρούτι και μουλαροτόμαρο

Κάθε βροντή ένας θάνατος καβάλα στον αέρα
Κάθε βροντή ένας άντρας χαμογελώντας άντικρυ
Στο θάνατο –κι η μοίρα ό,τι θέλει ας πει.

Ξάφνου η στιγμή ξαστόχησε κι ήβρε το θάρρος
Καταμέτωπο πέταξε θρύψαλα μες στον ήλιο
Κιάλια, τηλέμετρα, όλμοι, κέρωσαν!

Εύκολα σαν χασές που σκίστηκεν ο αγέρας!
Εύκολα σαν πλεμόνια που άνοιξαν οι πέτρες!
Το κράνος κύλησε από την αριστερή μεριά...

Στο χώμα μόνο μια στιγμή ταράχτηκαν οι ρίζες
Ύστερα σκόρπισε ο καπνός κι η μέρα πήε δειλά
Να ξεγελάσει την αντάρα από τα καταχθόνια

Μα η νύχτα ανασηκώθηκε σαν πατημένη οχιά
Μόλις σταμάτησε για λίγο μες στα δόντια ο θάνατος—
Κι ύστερα χύθηκε μεμιάς ώς τα χλωμά του νύχια!

(Απόσπασμα από το «Άσμα ηρωικό και πένθιμο για τον χαμένο ανθυπολοχαγό της Αλβανίας» του Οδυσσέα Ελύτη)

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ:

- (1) Γενικό Επιτελείο Στρατού: Ο ΕΛΛΗΝΟΙΤΑΛΙΚΟΣ ΠΟΛΕΜΟΣ, Αθήνα, 1960.
- (2) Καραβία Ιωάννη: Η ΖΩΗ ΕΝΟΣ ΣΤΡΑΤΙΩΤΟΥ, Αθήνα, 1978.
- (3) Μισύρη Δημ.: ΠΟΛΕΜΙΚΟ ΗΜΕΡΟΛΟΓΙΟ, Νοέμβριος 1940.
- (4) Βικιπαίδεια – Διαδίκτυο